

בענין השמעת קול בשבת - שיעור 218

I. מקור הענין - עיין בשלהי עירובין (ק"ד) דעולא סבר דכל מין קול אסור לעשות בשבת אפילו קול שאינו של שיר כגון להכות על הדלת בכלי לפתוח ורבה סבר דלא אסרו אלא קול של שיר הנשמע כעין שיר בנעימה (רש"י) וכן פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והשו"ע (של"ח - ח) אבל הרמ"א הביא דעת האגור בשם פסקי תוספות דכל כלי המיוחד להשמעת קול אסור משום הכי אסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת אע"פ שאינו מכוין לשיר והבה"ל (של"ח - ח ד"ה על הדלת) כתב שדברי הרמ"א הוא כרבה ולא כעולא מ"מ סבר רבה דכלי המיוחד לכך אסור י"א דטעם האיסור משום שמא יכוין לשיר וי"א הטעם משום שמא יתקנו והבה"ל כתב הטעם משום עובדא דחול (שער הציון סק"י)

II. כללי הענין

(א) כלים המיועדים להשמעת קול אסור להשמיע כל קול שהוא אף שלא בדרך שיר וכלים אלו מוקצה הם כדין כלי שמלאכתו לאיסור משרוקית (whistle) מקולית (tuning fork) ופעמונים הם בסוג הזה (שש"כ כ"ח - ל"ג)

(ב) כלים שאינם מיועדים להשמעת קול אסור להשמיע קול בדרך שיר ואף שלא בדרך שיר אסור אם הכלי קבוע להשמעת קול כמו הטבעת הקבוע בדלת (רמ"א של"ח - ח)

(ג) אסור להשמיע קול בדרך שיר ע"י כל פעולה שהאדם עושה באחד מאיברי גופו כגון ע"י מחיאת כפיים או הקשת אצבע האגודל על האצבע האמצעית לפי קצב אם לא בשמחה של מצוה או בשינוי שו"ע (של"ט - ג)

(ד) אמנם להכות על הדלת בכלי שאינו מיוחד לכך בלא מתכוין לשיר מותר (הרמ"א של"ח - ח והבה"ל ד"ה הו"ל)

(ה) זוג המקשקש לשעות עשוי ע"י משקלות מותר לערכו ולהכינו כדי שילך ויקשקש כל השבת דהכל יודעין שדרכו להעריכו מאתמול (של"ט - ג ומ"ב סק"ד) אמנם ברחיים של מים יש אוסרים אפילו בע"ש משום השמעת קול ואיסורו משום דאושא מילתא וזילותא לשבת מיהו במקום פסידא יש להקל (רמ"א ל"ג - ה)

III. הציורים

(א) תורת הראטעל - שבת use of a rattle on

עיין בשש"כ (ט"ז - י"ו ו"ח זשס אגרז"ח) דיתכן שאף לגדול מותר נשיקה זו אשר כל השומע קולו יודע שעושה כן להרגעת התינוק דלשתק לתינוק לא מיקרי לשיר והיינו משום דקשקוש באגוז או בזוג היו רגילים להשתמש בהם גם לדברים אחרים של שיר ולא רק לתינוק משום הכי אסור ועדיין צ"ע אמנם ליתן בידי התינוק מותר (שמ"ג ובה"ל ד"ה מד"ס זשס רכ"ח) ואף דלפי הרמ"א דכל שהכלי מיוחד לכך אסור מ"מ איסורו הוא משום עובדא דחול וא"כ דכלי שעומד רק להשמיע קול ולא לשיר כמו ראטעל ועומד בעיקר לצעצוע ג"כ לא חשיב כעובדא דחול ומותר ליתן לתינוק וע"ע בקיצור הלכות שבת (ל"ז - סק"ג אות ו) ועיין בספר שלמי יהודה (ה - ט"ו) דהראטעל הוה כלי שמלאכתו לאיסור והאג"מ כתב דאינו מוקצה מ"מ שכלי שיש בו פעמון מותר לטלטלו רק לצורך גופו דהיינו תשמיש לתינוק וכל זה בצעצועים שאינם משמיעים קול מיד כשאוחז בהן (ה - כ"ז - ז) ועיין בשו"ת משנה הלכות (ו - ט"ד) שכתב דכיון דכלי זה נעשית דוקא לקטנים ולהם מותר להרעיש א"כ כלי שמלאכתו להיתר הוא וגם מותר לגדול להשמיע קול בצעצוע כלאחר יד אם התינוק בוכה הרבה ועיין בשו"ת באר משה (ו - כ"ח) וע"ע בספר טלטולי שבת (דף 26) ולפענ"ד אין נראין דבריו

(ב) הפעמון מוקצה ואסור בטלטול - bells - whistles

ולכן טוב להסיר את הפעמון מתלת אופן מבעוד יום (שש"כ ט"ז - י"ז) ועיין בשש"כ (מ - י"ט והערה ס"ח) דהתירו לחולה שאין בו סכנה ליצלצל כלאחר יד הפעמון חשמלי הגם שנדלק אור משום גדול כבוד הבריות ואפשר גם משום צער הגוף (שש"כ ל"ג - הערה י"ז*)

ג) מדפק שבדלת - door knocker

אשר כל ימות השבוע משתמשין בו במקום פעמון אל ידפוק בו בשבת אבל אם הוא מיוחד לשימוש בשבת דוקא מותר להשתמש בו (רמ"א ובה"ל של"ח - ח ד"ה הו"ל) והה"נ בפעמון המיוחד רק לשבת ואילו בימות החול משתמש בפשמון חשמלי (שש"כ כ"ג - הערה קל"ז) משמע דאסור רק משום עובדא דחול ולא משום כלי של שיר

ד) קומקום - whistling tea kettle

עיין בשש"כ (כ"ח - מ והערה ס"ה) דהוה רק גרמא להשמעת קול ודוקא גרם כיבוי שעיקרו מה"ת אסר הרמ"א (של"ד - כ"ז) אבל אין ליתן קומקום כזה על גבי האש ביו"ט בשעה שהמים שבו כבר רותחים ואין להתיר זאת אלא במקום שרגילים להשתמש בקומקום כזה

ה) ריקוד וטיפוח - rhythmic clapping and dancing

עיין ברמ"א דהא דמספקין ומרקדין האידנא ולא מחינן בהו משום דמוטב שיהיו שוגגין וי"א דבזמן הזה הכל שרי דאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר (רמ"א של"ט - ג) ולספק כלאחר יד מותר (שס בשו"ע ובה"ל) וכיום שמחת תורה מותר לרקד משום כבוד התורה כיון דלית בזה אלא משום שבות אבל בשאר שמחה של מצוה כגון בנשואין אסור ועיין באג"מ (ז - ק) דכיון שהמחבר פליג וטעם התוספות (ז"ה ל) אינו ברור היה מן הראוי להחמיר לכה"פ לבעל נפש אבל לדינא הא חזינן שמקילין ועיין בשו"ת מנחת אלעזר (כ"ט) דלכבוד התורה ושמחת מצוה ריקוד וסיפוק מותר אפילו בלא היתר של תוספות וראיתו מרבינו האי גאון ומהרי"ק וכן נהגו אנשי מעשה וגדולי ישראל ועיין בערוך השלחן (של"ט - ט) דריקוד וטיפוח שלנו אין כריקוד וטיפוח שלהם

ו) להכות באצבע על הקרקע או על הלוח בדרך שיר או לפי קצב (rhythm) אם לא בשמחה של מצוה אסור (שו"ע של"ט - ח שש"כ כ"ח - ל"ז)

ז) playing ping pong

עיין בשש"כ (ט"ז - ו) דאין איסור בדבר וספר טלטולי שבת כתב בשם רב משה דדינם ככדור דהו"ל כלי שמלאכתו להיתר (דף 26) וע"ע בבאר משה (ז - כ"ז) שכתב לאיסור דשייך בה משום השמעת קול ונראה לי דאין איסור בדבר דאינו מתכוין להקול (רמ"א של"ס - ה)

ח) ע"י נכרי using dishwasher on Shabbos clock or

מותר לומר לנכרי לשטוף כלים בשביל יהודי אפילו אם הוא יודע שהנכרי יפעיל את המכונה לשטיפת כלים (מ"ב רע"ו - סק"ז ושש"כ ל - כ"ג) אמנם אסור להשתמש בשבת במכונה ביתית לשטיפת כלים באמצעות שעון שבת המכוון מבעוד יום כי הרי עם סגירת הדלת של המכונה יוכל להיכנס למכונה מים ויתחממו עם הפעלת המכונה ויש בו משום אחד נותן הקדירה (מ"ב ר"ג - סק"ק) אבל ביו"ט מותר (שש"כ י"ז - ל"ה) וע"ע בספר הלכות אמירה לעכו"ם דאסור הפעלת מכונות שנקראות washing machine, dryer, vacuum cleaner, and dishwasher ע"י נכרי או בשעון שבת משום זלזול שבת (בשם רב משה ועוד פוסקים ע"ש)

ט) setting radio or tape recorder on Shabbos clock

רדיו וטייפ אסור להעריך מע"ש ע"מ שיעבוד בשבת כיון שאין הכל יודעים שהעריכו מאתמול ואף אם נאמר שידעו הכל שהעריכו מאתמול יש איסור בדבר משום זילותא דשבת (פסקי תשובות של"ח - ז) ומטעמים הנ"ל אסור להזמין הטלפון מע"ש שירות יקיצה אוטומאטי שיעירו בשבת בשעה רצויה ויש מקילים שאין בזה יד אדם וכל שירות היקיצה פועלת ע"י מיחשוב ואינו חושש משום זלזול (שם בשם שו"ת אז נדברו)